

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Geneza i realizacja strategii gender mainstreaming we Francji. Wybrane aspekty

Author: Renata Jankowska

Citation style: Jankowska Renata. (2016). Geneza i realizacja strategii gender mainstreaming we Francji. Wybrane aspekty. W: J. Klimczak, K. Ponikowska (red.), "Style życia w perspektywie zrównoważonego rozwoju" (S. 89-101). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Renata Jankowska

Uniwersytet Śląski

Geneza i realizacja strategii *gender mainstreaming* we Francji Wybrane aspekty

Abstract: The problem of gender equality is one of the most important issues raised in the public space of France. But we should not forget that the struggle for recognition of rights, initially political, began long before the Fifth French Republic, as dates back to the French Revolution.

Implementation of recognition of the principle of gender equality through the introduction of parity in politics is one of the most progressive in Europe. Established in 2012. Ministry. Women's Rights, and mainly act on real equality between women and men (LOI n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l'égalité réelle entre les femmes et les hommes) show that gender strategy mainstreaming is not a theory but it certainly has a practical dimension.

Keywords: Gender mainstreaming, parity, policy of France, gender equality

Wstęp

Polityka równości płci jest jednym z największych wyzwań polityki V Republiki Francuskiej. Jest to konsekwencją dwóch głównych czynników. Po pierwsze, polityka równości płci sięga do dorobku praw człowieka, przede wszystkim w kontekście ewolucji praw kobiet. Deklaracja praw człowieka i obywatela (*Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*) z 26 sierpnia 1789 roku czyni z Francji kolebkę praw człowieka. Równość w prawach wynikających z artykułów Deklaracji... pozostawała jednak zdecydowanie bardziej w sferze teoretycznej, aniżeli znajdowała rzeczywiste stosowanie.

W 1791 roku francuska pisarka i rewolucjonistka Olympe de Gouges napisała Deklarację praw kobiety i obywatelki (*Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne*) opartą na wcześniejszej Deklaracji praw człowieka i obywatela. Już w pierwszym artykule Deklaracji... Olympe de Gouges podkreślała, iż „kobieta rodzi się jako istota wolna i pozostaje równa mężczyźnie we wszystkich prawach. Różnice społeczne mogą opierać się jedynie na wspólnym pożytku” (GOUGES DE). Rewolucyjna dewiza *Liberté, Égalité, Fraternité* daleka była od powszechnego zastosowania. Domagając się prawa wstępowania na trybunę, Olympe de Gouges wyrażała wolę kobiet do czynnego udziału w życiu politycznym.

Drugim czynnikiem jest rozwój praw trzeciej generacji. W latach siedemdziesiątych XX wieku prawnik Karol Vasak wprowadził pojęcie trzech generacji praw człowieka (CHMAJ, 2008: 26). Prawa pierwszej generacji, określone na przełomie XVIII i XIX wieku, są podstawowymi (fundamentalnymi) prawami obywatelskimi i politycznymi. We Francji do pierwszej generacji praw kobiet należą zniesienie niezdolności prawnej kobiet zamężnych w 1938 roku czy prawo wyborcze dla kobiet z 1944 roku.

Prawa drugiej generacji, których źródła sięgają ruchu robotniczego i przemian społecznych w drugiej połowie XIX i w XX wieku, to prawa gospodarcze, socjalne i kulturalne. Przykładem praw drugiej generacji są: prawo do wykonywania zawodu bez uprzedniego uzyskania zgody męża – z 1965 roku, prawo do dysponowania swoim ciałem, *Loi Neuwirth*, ustawa o antykoncepcji – z 1967 roku; *Loi Veil*, ustawa o przerywaniu ciąży – z 1975 roku, zniesienie władzy ojcowskiej i ustanowienie władzy rodzicielskiej – z 1970 roku, czy *Loi Roudy* – z 1983 roku (wzmocniona w 2001 roku) – o równości zawodowej.

Prawa trzeciej generacji były efektem postępu cywilizacyjnego i nowych wyzwań w obszarze praw człowieka. „Inspirację dla ich rozwoju stanowiły różne nurty doktrynalne, zwłaszcza koncepcje komunitarne, ekologiczne, pacyfistyczne” (CHMAJ, 2008: 26). Prawa trzeciej generacji stanowią jedną z naczelných zasad życia społecznego. Określane są jako „prawa solidarnościowe” gdyż realizowane są kolektywnie, wysiłkiem współzależnych od siebie państw. Do praw trzeciej generacji zalicza się: prawo do pokoju, do rozwoju, do środowiska naturalnego, do komunikowania się, do wspólnego dziedzictwa ludzkości (Prawa człowieka...). Prawa te mogą być realizowane, jeśli uznane zostanie powszechnie prawo do równości, co, zważając na dostępne wskaźniki w różnych dziedzinach (polityka, rynek zawodowy, status społeczny), pozostaje nadal w sferze teorii.

Geneza i pojęcie strategii *gender mainstreaming* w Europie

Problem równości płci, przede wszystkim w kontekście dyskryminacji kobiet, jest przedmiotem dyskusji toczących się od wielu lat. Dyskryminacja kobiet, których status był zdecydowanie gorszy aniżeli status mężczyzn, widoczna była w polityce, gospodarce i w relacjach społecznych. Początkowo – podkreślane różnice między kobietami i mężczyznami miały związek z płcią biologiczną (ang. *sex*). Różnice te odnosiły się jednak nie tylko do uwarunkowań biologicznych, lecz także kulturowych.

Zwolennicy koncepcji „kulturowej tożsamości płci” wprowadzili nowe pojęcie: *płeć kulturowa* określając je jako *gender*. Termin ten koncentruje się na cechach, które przyswajane są w procesie socjalizacji. Jak pisze Anna Maria Wróblewska, „To kultura określa bowiem, jakie role mają sprawować w społeczeństwie przedstawiciele obu płci i jakie mają być relacje między płciami biologicznymi” (WRÓBLEWSKA, 2011: 18).

Ustalenie w społeczeństwach ról, jakie mają odgrywać kobiety i mężczyźni, sprawia, że spojrzenie na każdą z płci nacechowane było utartymi stereotypami, które pogłębiały dyskryminację. Zwalczanie zaś nierówności i dążenie do wyrównywania szans, nie tylko w sferze *de iure*, ale przede wszystkim *de facto*, wymagało nie tylko zmian ustawodawczych, lecz głównie „nowego spojrzenia na kulturowo wyznaczone zależności kobiet i mężczyzn, których przyczyny są niekiedy bardzo głęboko ukryte w stereotypach, światopoglądach, sposobach badania świata, przeżywania go, dochodzenia do prawdy, podejmowania decyzji itp.” (Z perspektywy..., 2005: 5). Potrzebne było nowe spojrzenie na płeć w perspektywie „kulturowej tożsamości płci”.

Problem kulturowej tożsamości płci podjęty został podczas Trzeciej Światowej Konferencji na rzecz Kobiet ONZ, która odbyła się w 1985 roku w Nairobi. Charakter przełomowy miała jednak dopiero Czwarta Światowa Konferencja na rzecz Kobiet, która odbyła się dziesięć lat później w Pekinie. Konferencja skoncentrowana była wokół strategii działań skupionych na równości, awansie i zwiększeniu udziału kobiet w sferze społecznej, gospodarczej i politycznej.

Rezultatem prac podjętych podczas Czwartej Światowej Konferencji były dwa ważne dokumenty: Deklaracja Pekńska i Platforma Działania, w której postulowano promowanie „czynnej i widocznej polityki włączania perspektywy kulturowej tożsamości płci (*gender*) w zasadniczy nurt (*mainstreaming*) wszystkich strategii i programów, tak by każda podejmowana decyzja poprzedzona była analizą jej skutków, odpowiednio dla kobiet i mężczyzn” (Raport..., 1995: 36).

Sformułowanie terminu *gender mainstreaming*, które pojawiło się w dokumentach Czwartej Światowej Konferencji, nadało jej przełomowy charakter (15-lecie Pekinńskiej Platformy Działania), a strategia zaczęła być wprowadzana na poziomie nie tylko międzynarodowym, ale także na szczeblu narodowym i lokalnym.

Warto przywołać definicję *gender mainstreaming*, którą wypracowała grupa specjalistów ds. strategii włączania do głównego nurtu kulturowej tożsamości płci powołana przez Radę Europy w 1995 roku w trakcie przygotowań do Konferencji Pekinńskiej. *Gender mainstreaming* zostało zdefiniowane jako „(re)organizacja, ulepszanie, rozwój i ewaluacja procesów politycznych polegająca na włączaniu perspektywy równości płci na wszystkich poziomach i etapach decyzji politycznych przez wszystkich uczestników życia politycznego zaangażowanych w kształtowanie polityki” (Z perspektywy..., 2005: 24).

Strategia *gender mainstreaming* jest uzupełnieniem (a nie zastąpieniem) dotychczasowej polityki równości płci (Z perspektywy..., 2005: 25). Jak pisze Anna Maria Wróblewska, analizy polityki równości płci można dokonać, obierając dwa podejścia. Pierwsze podejście podkreśla widoczny brak kobiet w przestrzeni publicznej, dlatego też polityka równości płci może być skierowana wyłącznie do kobiet. W drugim podejściu punkt koncentracji skupiony jest zarówno na kobietach, jak i mężczyznach (na ludziach). Strategia *gender mainstreaming* opiera się na drugim podejściu, jest skierowana do kobiet i mężczyzn, a na celu ma „zrównoważony rozwój, z równomiernym udziałem kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji i sprawowaniu władzy oraz w korzystaniu z możliwości i zasobów” (WRÓBLEWSKA, 2011: 16–17).

Gender mainstreaming à la française

Tłumaczenie terminu *gender mainstreaming* na języki narodowe przysparza pewnych trudności. I tak, na przykład w języku polskim termin tłumaczony jest opisowo jako „wdrażanie perspektywy kulturowej tożsamości płci”, „zintegrowana strategia na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn” oraz „zintegrowane wdrażanie perspektywy płci” (WRÓBLEWSKA, 2011: 6).

Jednocześnie zarówno w użyciu potocznym, jak i w dokumentach oficjalnych funkcjonuje angielskie pojęcie *gender mainstreaming*.

We Francji, gdzie język stanowi jeden z ważnych elementów tożsamości narodowej, niezwykle istotna jest dbałość o poprawne stosowanie terminów oraz o tłumaczenie na język francuski słów (wyrażeń) z innych języków. W 1996 roku na mocy Dekretu o wzbogacaniu języka francuskiego (*Décret*

relatif à l'enrichissement de la langue française) powołana została Komisja do spraw Wzbogacania Języka Francuskiego (*une commission d'enrichissement de la langue française*). Artykuł 11 Dekretu... wprowadza obowiązek zastępowania obcego nazewnictwa terminami francuskimi. Pojęcia francuskie są używane obligatoryjnie między innymi w dekretach, instrukcjach, dyrektywach ministerialnych, w korespondencji i dokumentach państwowych służb i instytucji publicznych (Décret..., 1996).

Naturalne zatem były dyskusje wokół utworzenia odpowiednika angielskiego *gender mainstreaming*. Już samo używanie pojęcia *gender* dość powszechnie dyskutowano. Zastąpienie *gender* francuskim odpowiednikiem *genre* nie do końca oddaje sens tego słowa. Główna Komisja do spraw Terminologii i Neologizmów (Commission générale de terminologie et de néologie) w „Zaleceniu o francuskich odpowiednikach słowa *gender*” (*Recommandation sur les équivalents français du mot gender*) stwierdziła: „[...] nadużywanie (głównie w opracowaniach i artykułach socjologicznych) słowa *genre* zapożyczonego z angielskiego *gender*, używanego przede wszystkim w takich wyrażeniach jak: *gender awareness*, *gender bias*, *gender disparities*, *gender studies*... Wszystkie te pojęcia są używane w odniesieniu do analizy zachowań seksistowskich i do promocji praw kobiet” (*Recommandation...*, 2005). Komisja zalecała również, aby nie ograniczać się do jednego sformułowania (franc. *genre*), lecz stosować terminy (opisowe) w zależności od kontekstu.

W rezultacie pojęcie *gender mainstreaming* tłumaczone jest w języku francuskim między innymi jako „zintegrowane podejście do równości” (*approche intégrée de l'égalité*) czy terminem *paritarisme*. Ten ostatni termin tłumaczony jako „działanie na rzecz równości między kobietą i mężczyzną” – odpowiednik *gender mainstreaming* – wprowadzony został do Dziennika Ustaw z 4 marca 2006 roku (*Vocabulaire du droit...*, 2014).

Działania na rzecz równości płci w kontekście strategii *gender mainstreaming* podjęte zostały w okresie kohabitacji politycznej w latach 1997–2002. Jak słusznie zauważa Sandrine Dauphin, to właśnie w tym czasie powstało kilka ważnych rozwiązań legislacyjnych na rzecz równości płci. Były to między innymi: Ustawa o równości szans w sytuacji ubiegania się o wybór na urząd lub o mandat, nowa Ustawa o równości zawodowej (DAUPHIN, 2008: 165 i n.). Kolejnym, istotnym dokumentem, stanowiącym plan działania państwa na rzecz równości płci (DAUPHIN, 2008: 166) była *Charte de l'Egalité* (Karta równości) z 2004 roku. Karta... zawiera cztery fazy wprowadzania *mainstreaming* (użyto w niej angielskiego terminu): diagnozowanie sytuacji kobiet i mężczyzn we wszystkich działaniach; uwrażliwianie wszystkich aktorów i tworzenie sieci partnerów; scalanie konkretnych działań na rzecz promocji równości w różnych obszarach oraz ustalenie postępów wdrażania; ocena polityki za pomocą wskaźników, które pozwolą oszacować stan wdrażania (La Charte..., 2004).

Sama strategia *gender mainstreaming* została przyjęta w okresie parytetowego rządu Jean-Marca Ayraulta (*Projet de loi pour l'égalité entre les femmes et les hommes*). Polityka włączania równości do wszystkich dziedzin życia publicznego przedstawiona została w listopadzie 2012 roku z okazji Międzyministerialnego Komitetu Praw Kobiet i Równości (*Comité interministériel aux droits des femmes et à l'égalité entre les femmes et les hommes*). Za priorytetowe uznano sześć zasad, które rząd miał stopniowo wprowadzać w przestrzeń publiczną:

- zwalczanie od najmłodszeo wieku codziennych nierówności;
- usunięcie ograniczeń, jakie napotykają kobiety w swoim codziennym życiu, i zniesienie barier ograniczających równość szans na rynku pracy;
- zmniejszanie nierówności zdrowotnych między kobietami i mężczyznami;
- ochronę kobiet przed przemocą;
- wprowadzenie równości we wszystkich sektorach działalności publicznej;
- potwierdzenie praw kobiet na poziomie międzynarodowym (*Une troisième génération... – 2012*).

Warto wspomnieć również o wcześniejszym okólniku premiera (z 23 sierpnia 2012 roku), w którym zalecono analizę wszystkich powstających tekstów prawnych pod kątem równości kobiet i mężczyzn.

Działania te pokazują, że strategia *gender mainstreaming* stała się jednym z priorytetów polityki wewnętrznej Francji, nie pozostając jedynie w sferze teorii, lecz przyjmując postać konkretnych działań.

Wśród licznych aktów prawnych dotyczących wprowadzania zasady równości w różnych dziedzinach życia publicznego należy niewątpliwie podkreślić rolę *Ustawy o faktycznej równości kobiet i mężczyzn* (*Loi n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l'égalité réelle entre les femmes et les hommes*) z 23 lipca 2014 roku. Jest to pierwszy tego typu dokument, w którym kwestię równości traktuje się w sposób całościowy, gdyż dotyczy całej sfery publicznej. W *Ustawie...* zostały zdefiniowane cele strategii na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn, cele, do których należą działania na rzecz:

- wzmocnienia walki z prostytucją;
- zapobiegania stereotypom związanym z płcią i ich zwalczania;
- zapewnienia kobietom kontroli nad swoją seksualnością, między innymi dzięki dostępowi do antykoncepcji i aborcji;
- zwalczania niestabilności zawodowej kobiet;
- zagwarantowania równości zawodowej i płacowej, a także równości traktowania w wykonywaniu zawodu;
- zrównoważonego podziału obowiązków rodzicielskich;
- promowania równego dostępu kobiet i mężczyzn do mandatów wyborczych i stanowisk wybieralnych, jak również do obowiązków zawodowych i społecznych;

- zagwarantowania równego traktowania kobiet i mężczyzn, ich równego dostępu do twórczości kulturalnej i artystycznej oraz upowszechniania dorobku twórczego;
- rozpowszechniania badań krajowych i międzynarodowych nad społecznym rozwojem ról płciowych (Loi n° 2014-873).

Ustawa wskazuje trzy podmioty odpowiedzialne za realizację strategii: państwo, władze lokalne oraz instytucje publiczne.

Akt prawny odnosi się do pięciu głównych obszarów działań na rzecz równości. Są to: równość na rynku pracy, walka z ubóstwem, ochrona ofiar przemocy oraz walka przeciwko naruszeniu godności i wizerunku w mediach, równość w relacjach jednostka – administracja, parytet.

Równość kobiet i mężczyzn na rynku pracy we Francji

Zwyczajowy podział ról, jakie pełniły kobiety i mężczyźni, związany był z dwoma tradycyjnymi sferami: publiczną i prywatną. W procesie socjalizacji kobiety przygotowywano do miejsca, jakie miały zajmować w sferze prywatnej, mężczyzn zaś – do funkcjonowania w sferze publicznej. W XIX wieku nastąpiły zmiany związane z aktywizacją środowisk kobiecych oraz ze wzrostem świadomości (między innymi również dzięki dostępowi do edukacji). Stopniowe rozszerzanie praw zwiększyło udział kobiet w przestrzeni publicznej, co implikowało problem pogodzenia roli kobiety w sferze prywatnej i publicznej (POLKOWSKA, 2007: 231).

Pogodzenia owych ról nie ułatwiało stereotypowe myślenie wiążące kobiety z obowiązkami domowymi (pomimo to, że były one aktywne również na rynku zawodowym), a mężczyzn czyniące odpowiedzialnymi za pracę zawodową i utrzymanie rodziny.

Feminizacja rynku pracy, przede wszystkim po II wojnie światowej, związana była z walką o zrównanie praw kobiet i mężczyzn na rynku pracy, co znalazło odzwierciedlenie w licznych rozwiązaniach ustawodawczych w tej materii.

Kobiety we Francji są bardzo aktywne w sferze zawodowej, stanowiąc 48% populacji aktywnej zawodowo (w 1964 roku stanowiły 34%) (Femmes et hommes..., 2015). Pomimo działań na rzecz zrównania praw kobiet i mężczyzn na rynku pracy utrzymują się nadal widoczne nierówności.

Kobiety częściej aniżeli mężczyźni pracują w niepełnym wymiarze godzin, zajmują stanowiska gorzej opłacane, wolniej robią karierę, a także

odczuwają skutki „szklanego sufitu”, który blokuje dostęp kobiet do stanowisk kierowniczych.

Co jest przyczyną tych nierówności? Gary Becker, twórca „nowej ekonomii gospodarstwa domowego”, wskazał podział obowiązków zawodowych i domowych jako źródło nierówności pomiędzy kobietami i mężczyznami. Dość powszechny stał się stereotypowy obraz kobiety – matki, która jest mniej dyspozycyjna zawodowo niż mężczyzna – ojciec. We Francji obserwujemy stosunkowo dużą aktywność zawodową kobiet przy dość wysokim wskaźniku urodzeń. Liczba dzieci, jak wskazuje tabela 1, ma wpływ na aktywność zawodową kobiet.

Tabela 1

**Aktywność zawodowa kobiet i mężczyzn w 2013 roku
(wiek: 20–64 lata) (w %)**

Liczba dzieci powyżej 3 lat	Aktywność zawodowa	
	kobiet	mężczyzn
1	81,6	96,7
2	66,0	96,4
3	41,1	93,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Insee enquête Emploi 2013 PLFSS 2015 za: *Vers l'égalité réelle entre les femmes et les hommes*. http://femmes.gouv.fr/wp-content/uploads/2015/03/Chiffres-cles-2015_Lessentiel.pdf [dostęp: 10.08.2015].

Ustawa o faktycznej równości kobiet i mężczyzn wzmacnia podział obowiązków rodzicielskich, wprowadzając reformę urlopu rodzicielskiego i lepszą ochronę ojców po urodzeniu dziecka.

O ile aktywizacja zawodowa kobiet jest stosunkowo silna, o tyle dość mocno różnicowane są kobiety zarabiające o 25% mniej niż mężczyźni. Ustawa nakłada na przedsiębiorstwa (zatrudniające powyżej 50 pracowników) obowiązek przestrzegania zasady równości. Wzmocniony został przepis nakładający na przedsiębiorstwa obowiązek corocznych negocjacji w sprawie równości zatrudnienia i płac w zakładzie pracy. Zgodnie z art. 4 *Ustawy o faktycznej równości kobiet i mężczyzn* negocjacje dotyczą następujących kwestii: warunków dostępu do stanowisk, do kształcenia zawodowego i do promocji zawodowej, także rozwoju kariery, warunków pracy i zatrudnienia, szczególnie osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin, połączenia życia zawodowego z życiem osobistym, mieszanego zatrudnienia.

Celem negocjacji są również zdefiniowanie i programowanie działań mających na celu zniesienie nierówności w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn (art. 4 *Ustawy*...). Nieprzestrzeganie zasady równości wyklucza przedsiębiorstwa z dostępu do zamówień publicznych.

Ważne jest również wzmocnienie obowiązku 40% udziału kobiet w przepływie nominacji na stanowiska w zarządach dużych przedsiębiorstw (obowiązek ten muszą również spełnić do roku 2020 przedsiębiorstwa zatrudniające od 250 do 499 osób).

Parytet w polityce

Pojęcie *parytet* (z francuskiego *parité*) oznacza „równy udział podmiotów lub kategorii osób wchodzących w skład określonego gremium. Parytet płci oznacza zasadniczo równy udział ze względu na płeć, czyli podział w proporcji 50 : 50. Termin »parytet« bywa także stosowany na określenie innych proporcji (20 : 80; 30 : 70; 40 : 60) w reprezentacji kobiet i mężczyzn w organach kolektywnych, instytucjach czy na listach kandydatów, chociaż w takim wypadku należy mówić nie o parytecie, lecz o kwocie określającej obowiązujący minimalny udział kobiet lub o obowiązującej proporcji między kobietami i mężczyznami. Parytet jest w takim ujęciu szczególnym wariantem kwoty” (ŁUKASZ, 2010: 1).

Francja jest w Europie prekursorką wprowadzenia parytetu. Debata polityczna rozpoczęła się już w latach siedemdziesiątych XX wieku. Pierwszy projekt ustawy z 1982 roku, mocą którego miał zostać wprowadzony system kwotowy na listach wyborczych (możliwość umieszczenia na liście wyborczej nie więcej niż 75% przedstawicieli jednej płci), został uznany przez Radę Konstytucyjną za niezgodny z Konstytucją (Décision 82-146 DC z 18 listopada 1982 roku).

Kwestia parytetu w polityce zintegrowała środowiska społeczne i polityczne. W konsekwencji, w 1999 roku na mocy art. 1 ustawy konstytucyjnej nr 99-569 z 8 lipca 1999 roku wprowadzono ustęp 5 do art. 3 Konstytucji Republiki Francuskiej w brzmieniu: „Prawo sprzyja równemu dostępowi kobiet i mężczyzn do mandatu przedstawicielskiego i do stanowisk pochodzących z wyboru”. Z kolei w wyniku nowelizacji dokonanej ustawą konstytucyjną nr 2008-724 z 23 lipca 2008 roku art. 1 ust. 2 Konstytucji otrzymał brzmienie: „Prawo wspiera równy dostęp kobiet i mężczyzn do urzędów i stanowisk pochodzących z wyborów, jak również do zawodów zaufania publicznego” (Konstytucje państw..., 2011).

Zwieńczeniem prac nad parytetem była Ustawa nr 2000-439 z 6 czerwca 2000 r. o wspieraniu równego dostępu kobiet i mężczyzn do mandatów przedstawicielskich i funkcji wybieralnych (*Loi n° 2000-493 du 6 juin 2000 tendant à favoriser l'égal accès des femmes et des hommes aux mandats électoraux et fonctions électives*), tzw. Ustawa o parytecie. Ustawa ta, wraz z kolejnymi aktami prawnymi

(Rozporządzenia Ustawy rozszerzone zostały mocą ustaw: *Loi n° 2003-327 du 11 avril 2003 relative à l'élection des conseillers régionaux et des représentants au Parlement européen ainsi qu'à l'aide publique aux partis politiques*; *Loi n° 2003-697 du 30 juillet 2003 portant réforme de l'élection des sénateur*; *Loi n° 2007-128 du 31 janvier 2007 tendant à promouvoir l'égal accès des femmes et des hommes aux mandats électoraux et fonctions electives*; *Loi n° 2008-175 du 26 février 2008 facilitant l'égal accès des femmes et des hommes au mandat de conseiller general*; *Loi constitutionnelle n° 2008-724 du 23 juillet 2008 de modernisation des institutions de la Ve République: vers la parité dans les responsabilités professionnelles et sociales*) wprowadziła nowelizację kodeksu wyborczego i w konsekwencji ustanowiony został parytet w wyborach samorządowych (do rad gmin powyżej 3500 mieszkańców rad regionalnych), w wyborach do Senatu, do Zgromadzenia Narodowego oraz do Parlamentu Europejskiego. Co więcej, wprowadzono obowiązek naprzemiennego umieszczania nazwisk kandydatów i kandydatek na listach, aby uniknąć skumulowania kandydatów jednej płci na początku listy.

Na partie polityczne nałożone zostały sankcje finansowe za wahania w równowadze kandydatów, którzy winni stanowić po 50% przedstawicieli obu płci (dopuszczalne są wahania do 1 kandydata).

Jak wskazują tabele 2–5, wprowadzenie ustawy o parytecie zdecydowanie zwiększyło udział kobiet w gremiach przedstawicielskich, daleko jeszcze jednak do prawdziwego parytetu w rzeczywistej reprezentacji.

Tabela 2

Udział kobiet w Zgromadzeniu Narodowym (w %)

Rok	Udział kobiet w Zgromadzeniu Narodowym	Rok	Udział kobiet w Zgromadzeniu Narodowym
1958	1,3	2002	12,1
1973	1,7	2007	18,5
1986	5,8	2012	26,9
1997	10,8		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Nombre de femmes à l'Assemblée nationale : la France entre l'Afghanistan et la Tunisie*. <http://www.lavoixdunord.fr/femmes/nombre-de-femmes-a-l-assemblee-nationale-la-france-ia2251b0n523825> [dostęp: 10.08.2015].

Tabela 3

Udział kobiet w Senacie (w %)

Rok	Udział kobiet w Senacie	Rok	Udział kobiet w Senacie
1998	5,90	2008	21,9
2001	10,09	2011	22,1
2004	16,09		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'égalité entre les femmes et les homes*. http://femmes.gouv.fr/wp-content/uploads/2012/03/Chiffres_cles-egalite-2011.pdf, s. 15 [dostęp: 8.08.2015].

Tabela 4

Udział kobiet w Parlamencie Europejskim (w %)

Rok	Udział kobiet w Parlamencie	Rok	Udział kobiet w Parlamencie
1989	21,0	2004	43,6
1994	29,9	2009	44,4
1999	40,2		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'égalité entre les femmes et les homes*. http://femmes.gouv.fr/wp-content/uploads/2012/03/Chiffres_cles-egalite-2011.pdf, s. 15 [dostęp: 7.08.2015].

Tabela 5

Udział kobiet w wyborach samorządowych (w %)

Rok	Wybory do rad regionalnych	Wybory do rad generalnych	Wybory do rad miejskich	Kobiety na stanowiskach mera
1983	–	–	14,0	4,0
1986	9,0	–	–	–
1989	–	–	17,2	5,5
1992	12,3	–	–	–
1995	–	–	21,7	7,5
1998	27,5	8,6	–	–
2001	–	9,8	33,0	10,9
2004	47,6	10,9	–	–
2008	–	13,1	35,0	13,8
2010	48,0	–	–	–
2011	–	14,0	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'égalité entre les femmes et les homes*. http://femmes.gouv.fr/wp-content/uploads/2012/03/Chiffres_cles-egalite-2011.pdf, s. 19 [dostęp: 11.08.2015].

Ustawa o faktycznej równości kobiet i mężczyzn traktuje problem parytetu nie tylko w perspektywie partycypacji w życiu politycznym, lecz także w sposób całościowy. Jak pisze Eliane Elmaleh, „Polityka jest przede wszystkim wyborem ideologicznym. Roszczenia dotyczące obecności kobiet i mężczyzn w instytucjach politycznych powinny być zintegrowane z całościową wizją społeczną, która wykracza poza postrzeganie kobiet jako kobiet. [...] parytet jest zwykłą seksualizacją reprezentacji politycznej. Tymczasem prawdziwa walka powinna toczyć się gdzie indziej: powinna dotyczyć zmiany relacji pomiędzy kobietami i mężczyznami oraz zmiany warunków, które sprawiają, że mężczyźni stanowią obecnie większość w polityce i na wysokich stanowiskach, że kobiety są jeszcze dzisiaj ofiarami dyskryminacji” (ELMALEH, 2001: 167).

Wprowadzanie strategii *gender mainstreaming* do przestrzeni publicznej Francji jest jednym z priorytetów V Republiki. Rozbudowane ustawodawstwo w tej materii świadczy o dużym zainteresowaniu problemem zarówno społeczeństwa, jak i decydentów politycznych. Akty prawne wprowadzają pewien porządek, który definiuje działania na rzecz równości. Pozostaje jednak problem stereotypów związanych z płcią. „Stereotypy usprawiedliwiają zachowania kobiet i mężczyzn według ustanowionych dla każdej z płci norm. Ten system zhierarchizowanych przez męskość/kobiecość norm definiuje *gender*. W ten sposób stereotypy płci usprawiedliwiają pewne przekazy: »kobiety powinny«, »mężczyźni powinni«, ale i zakazy »kobiety nie mogą«, »mężczyźni nie mogą« [...]. Zwalczanie stereotypów płci nie jest jedynym, ale dodatkowym rozwiązaniem, które ma wspomagać świadomą i wiążącą politykę publiczną, aby osiągnąć równość pomiędzy kobietami i mężczyznami” (Rapport relatif..., 2014).

Bibliografia

- La Charte, 2004 – *La Charte de l’Egalité*. http://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/charte_egalite.pdf [dostęp: 25.06.2015].
- CHMAJ M., 2008: *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa, Wolters Kluwer.
- DAUPHIN S., 2008: *Apports et limites de l’approche intégrée de l’égalité en France*. „Santé, Société et Solidarité”, n° 1, s. 165–170.
- Décret, 1996 – *Décret n° 96-602 du 3 juillet 1996 relatif à l’enrichissement de la langue française* zmieniony przez *Décret n° 96-602 du 3 juillet 1996 relatif à l’enrichissement de la langue française*. http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?sessionId=6A68F8E03FC6859767015884190C564C.tp&dila20v_1?cidTexte=JORFTEXT000030401745&dateTexte=20150327 [dostęp: 20.08.2015].
- ELMALEH E., 2001: *La parité pour quoi faire?*. In: IDEM: *Les femmes, mais qu’est-ce qu’elles veulent?*. Bruxelles, Complexe.
- Femmes et hommes, 2015 – *Femmes et hommes sur le marché du travail*. <http://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/2015-017.pdf> [dostęp: 3.08.2015].
- GOUGES O. DE: *Deklaracja praw kobiety i obywatelki*. <http://www.ekologiasztuka.pl/pdf/fe0021gouges.pdf> [dostęp: 30.01.2015].
- Konstytucje państw, 2011 – *Konstytucje państw Unii Europejskiej*. Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe. http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/francja2011.html#_ftn5 [dostęp: 7.08.2015].
- Loi n° 2014-873 – *Loi n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l’égalité réelle entre les femmes et les hommes*. <http://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2014/8/4/FVJX1313602L/jo/texte> [dostęp: 11.08.2015].
- ŁUKASZ D., 2010: *Parytet płci w regulacjach wybranych państw Unii Europejskiej*. „Biuro Analiz Sejmowych”, n° 6 (31). [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/1547A951BD3D92A5C12576CF002C0E26/\\$file/Analiza_%20BAS_2009_31.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/1547A951BD3D92A5C12576CF002C0E26/$file/Analiza_%20BAS_2009_31.pdf) [dostęp: 10.08.2015].

- POLKOWSKA D., 2007: *Bariery w dostępie kobiet do rynku pracy a kontrakt płci*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z. 1.
- Prawa człowieka – *Prawa człowieka trzeciej generacji*. http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/pcz_trzecia_generacja.php [dostęp: 22.01.2015].
- Projet de loi pour l'égalité entre les femmes et les hommes*. Avis n° 794 (2012–2013) de Mme Michelle MEUNIER, fait au nom de la commission des affaires sociales, déposé le 23 juillet 2013. http://www.senat.fr/rap/a12-794/a12-794_mono.html [dostęp: 30.05.2015].
- Raport, 1995 – *Raport Czwartej Światowej Konferencji ws. Kobiet (Pekin, 4–15 września 1995 r.)*. http://www.tus.org.pl/uploads/dokumenty/raport_czwartej_swiatowej_konferencji_w_sprawie_kobiet_pekina_1995.pdf [dostęp: 30.08.2015].
- Rapport relatif, 2014 – *Rapport relatif à la lutte contre les stereotypes*, Haut Conseil à l'Egalité entre les femmes et les hommes, file:///I:/Documents%20and%20Settings/Dom/Moje%20dokumenty/Pobrane/144000624%282%29.pdf [dostęp: 2.08.2015].
- Recommandation, 2005 – *Recommandation sur les équivalents français du mot gender* – Journal officiel du 22 juillet 2005. http://legifrance.gouv.fr/jopdf/common/jo_pdf.jsp?numJO=0&dateJO=20050722&numTexte=107&pageDebut=12000&pageFin=12000 [dostęp: 15.04.2015].
- Une troisième génération, 2012 – *Une troisième génération des droits des femmes: vers une société de l'égalité réelle*. Relevé de décisions du Comité interministériel aux droits des femmes et à l'égalité entre les femmes et les hommes. <http://femmes.gouv.fr/wp-content/uploads/2012/11/CI-DDF-RELEVE-V7.pdf>, s. 6 [dostęp: 05.05.2015].
- Vocabulaire du droit, 2014 – *Vocabulaire du droit. Enrichissement de la langue française*. https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCoQFjABahUKEwiMlcSxsYPHAhWLTBQKHcCFBK&url=http%3A%2F%2Fwww.culturecommunication.gouv.fr%2Fcontent%2Fdownload%2F93743%2F841993%2Ffile%2Fvoca-en-ligne_2014_droit_def.pdf&ei=qV6VcyclovUsCLkrAK&usg=AFQjCNFHIOchrGADtlvy4b_1YxXfKLGZ3A [dostęp: 30.08.2015].
- WRÓBLEWSKA A.M., 2011: *Polityka gender mainstreaming w Unii Europejskiej*. W: PALUS K., red.: *Płeć. Między ciałem, umysłem i społeczeństwem*. Poznań, Wydawnictwo Naukowe WNS UAM.
- Z perspektywy, 2005 – *Z perspektywy równości płci. Ramy koncepcyjne, metodologia, przykłady dobrych praktyk*. Warszawa, Sekretariat Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn. <http://www.akademia.kph.org.pl/materialy/gender/ZPerspektywyRownosciPlci.pdf> [dostęp: 30.08.2015].